

6.3.3. Ocena zmęczenia w stwardnieniu rozsianym

Zmęczenie (*fatigue*) u pacjentów ze stwardnieniem rozsianym jest ostatnio coraz częściej opisywane w piśmiennictwie. Szczegółowo opisała je m.in. Dworzańska i wsp. w roku 2009.

Zmęczenie można ująć jako brak energii lub uczucie wyczerpania pozostające bez związku z depresją lub osłabieniem siły mięśniowej kończyn. U $\frac{2}{3}$ chorych na stwardnienie rozsiane występuje ono jako jeden z trzech głównych objawów. Zjawisko to znane jest również w chorobie Parkinsona. Zmęczenie może być uogólnione lub ograniczone do pewnych partii ciała, zazwyczaj mija po krótkim odpoczynku i/lub śnie. Zespół zmęczenia ze względu na wysoce subiektywny charakter tego odczucia jest objawem trudnym do oceny.

W tym celu opracowano wiele skal. W piśmiennictwie dostępnych jest ich ponad 30 (Dittner i wsp. 2004). Niestety, nie ma jednej uniwersalnej, która trafnie i rzetelnie oceniłaby wszystkie składowe zmęczenia. W badaniach najczęściej stosuje się **skalę ciężkości zmęczenia** (Fatigue Severity Scale – FSS) i **zmodyfikowaną skalę oddziaływania zmęczenia** (Modified Fatigue Impact Scale – MFIS). Ta pierwsza składa się z dziewięciu pozycji, do których chory ustosunkowuje się na siedmiostopniowej skali szacunkowej. Wynik końcowy stanowi średnią arytmetyczną punktacji z wszystkich elementów. Według Kruppa i wsp. (1989) dla chorych z SR wynosi on przeciętnie 6,5. MFIS jest modyfikacją **Fatigue Impact Scale** autorstwa Fiska i wsp. (1994). Zawiera ona 21 pozycji, dotyczących wpływu zmęczenia na funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Wynik końcowy stanowi sumę punktów z poszczególnych pozycji skali.

Inne skale stosowane do oceny zmęczenia w stwardnieniu rozsianym to: krótki inwentarz zmęczenia (Brief Fatigue Inventory – BFI), Piper Fatigue Scale, Fatigue Self Assessment (FSA-7). Bardziej złożone skale, np. Multidimensional Fatigue Inventory (MFI-20) czy Edmonton Functional Assessment Tool (EFAT), uwzględniają również inne aspekty zmęczenia – fizyczne, poznawcze i emocjonalne.

W roku 2006 Flachendecker i wsp. opublikowali **würzburgski kwestionariusz zmęczenia w stwardnieniu rozsianym** (Würzburger Erschöpfungsinventars bei MS – WEIMuS). Ten dwuwymiarowy kwestionariusz zawiera 17 pozycji punktowanych w systemie pięciostopniowym (0–4). Zdaniem jego autorów WEIMuS wykazuje dobre właściwości psychometryczne, jest łatwy w obsłudze, a zatem może być użytecznym narzędziem do oceny zmęczenia związanego z chorobą. Sacco i wsp. w roku 2011